

OCHRANA PRÍRODY A STAROSTLIVOSŤ O KRAJINU
– Vol. 2 –

Prehľad prístupov a vývoj ochrany prírody a starostlivosti o krajinu

Katedra ekológie a environmentalistiky FPV UKF v Nitre

Peter Petluš

Prehľad prístupov a vývoj ochrany prírody a starostlivosti o krajinu

---

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Prístupy:

- **utilitárne** ochrana zdrojov ako majetku a práva jednotlivcov
- **svetonázorové** mystické predstavy o nadprirodzených silách , viera vo večný kolobeh života vo vedeckom alebo náboženskom chápaní
- **spoločensko-kultúrne** ochrana hodnôt pre potreby oddychu, vnímania hodnôt a estetiky
- **hospodárske** ochrana zdrojov výroby ako baníctvo, lesné hospodárstvo

Prehľad prístupov a vývoj ochrany prírody a starostlivosti o krajinu

---

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Ochrana lesa ako zdroja univerzálnej suroviny

- 1792 – 1750 p. n. l. (prvý trestný a občiansky zákonník)
- 10 stor. p. n. l. Čína
- 5 stor. p. n. l. Grécko
- 4 stor. p. n. l. Platón navrhuje vysádzanie lesov
- prelom letopočtov Rím

Prehľad prístupov a vývoj ochrany prírody a starostlivosti o krajinu

---

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

- 11. stor. ochrana Bobrov na území Ruska
- 1335 ochrana hmyzožravých vtákov v Zürichu
- 1410 -1450 ochrana pôdy a lesov pred eróziou v Dubrovníku
- 1496 masív Freiberg (Alpy) 1. chránené územie pre vysokohorskú faunu (kamzík vrchovský)
- 1527 vyhlásenie rezervácie pre nosorožce v Indii
- 1619 obmedzenie lovu kamzíkov v poľskej časti Tatier

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

- 1681 – 1725 Peter I. zákaz rozširovania ornej pôdy na úkor lesa v okolí Moskvy, stanovenie chránených druhov stromov, zákaz lovu losa, zákaz vynášania smetí do riek
- 1819 nemecký prírodovedec Humboldt zaviedol pojem „Monument de la nature“
- 1832 prvá prírodná rezervácia v pravom zmysle slova lokalita 4 horúcich prameňov (USA)
- 1844 1. chránené územie v Dánsku rašelinisko v Gammelmosen

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

- 1838 ochranu dvoch pralesov v Novohradských horách v južných Čechách
- 1872 1. národný park na Svete Yellowstone (USA)
- 1928 Brusel, Amsterdam medzinárodný úrad na ochranu prírody a krajiny
- 1948 vznik IUCN

Prehľad prístupov a vývoj ochrany prírody a starostlivosti o krajinu

---

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

- 1977 Ramsar (Irán) prijatý medzinárodný dohovor
- 1979 Bonn (Nemecko) konvencia ochrany migrujúcich živočíchov
- 1979 Bern (Švajčiarsko) konvencia ochrany voľne žijúcich živočíchov a rastúcich rastlín
- 1992 Rio do Janeiro (Brazília) konferencia OSN o ŽP
- 1999 Kjóto (Japonsko) Kjótsky protokol o znižovaní emisií v ovzduší
- 2002 Johannesburg (JAR) konferencia Rio+10

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Etapy prístupov k ochrane prírody a starostlivosti o krajinu Európy (podľa ČERŇOVSKÉHO, 1982):

- prvá prehistorická etapa (do polovice 18. storočia) ochrana prírody je záležitosť najmä jednotlivcov – panovníkov a majiteľov pôdy. Prevládali utilitárne a svetonázorové motívy ochrany prírody;
- druhá etapa (od polovice 18. storočia do roku 1918) ochrana prírody bola podmienená najmä spoločensko-kultúrnymi motívami;
- tretia etapa (po roku 1918) štátna a medzinárodná inštitucionalizácia podložená ekologickými, environmentálnymi a ekonomicko-hospodárskymi motívami.

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Etapy prístupov k ochrane prírody a starostlivosti o krajinu v modernom chápaní odlišuje tri obdobia:

- vznik prvých chránených území od konca 19teho storočia po koniec druhej svetovej vojny (chaos a spontánnosť, park ako miesto oddychu, ochrana živočíchov);
- od konca druhej svetovej vojny do 80tych rokov 20. storočia (počiatky národných legislatív, vznik ochranárskych hnutí a organizácií, aktivity vyhlasovania chránených území v zmysle legislatívy, predmet ochrany je biotop);
- od osemdesiatich rokov po súčasnosť (systémový prístup a princíp tvorby sietí, tvorba sústav chránených území).

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Etapy prístupov k ochrane prírody a starostlivosti o krajinu na území terajšieho Slovenska

- ochrana prírodných zdrojov (lesy, pôda) (Belo IV.)
- 1628 – prvé chránené územie kúpeľný ostrov v Piešťanoch
- 1672 – Súľovské skaly
- 1769 – Tereziánsky lesný poriadok
- 1781 – Okrášľovacia komisia – zveľádovanie parkov okolia BA
- 1872 – uhorský zákon o ochrane poľovnej zvery a kamzíka
- 1873 – Maďarský karpatský spolok na ochranu prírody
- 1908 – prvá prírodná rezervácia

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Etapy prístupov k ochrane prírody a starostlivosti o krajinu na území terajšieho Slovenska

- ochrana prírodných zdrojov (lesy, pôda) (Belo IV.)
- 1628 – prvé chránené územie kúpeľný ostrov v Piešťanoch
- 1672 – Súľovské skaly
- 1769 – Tereziánsky lesný poriadok
- 1781 – Okrášľovacia komisia – zveľaďovanie parkov okolia BA
- 1872 – uhorský zákon o ochrane poľovnej zvery a kamzíka
- 1873 – Maďarský karpatský spolok na ochranu prírody
- 1908 – prvá prírodná rezervácia
- 1939 – SK má 13 chránených území
- 1945 – Vládny komisariát na ochranu pamiatok Slovenska

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Etapy prístupov k ochrane prírody a starostlivosti o krajinu na území terajšieho Slovenska

- 1948 – vznik prvého národného parku
- Orgánom ochrany prírody sa stalo Ministerstvo školstva a osvet. V nasledujúcom období bolo vyhlásených 61 chránených území
- 1951 – Slovenský ústav pamiatkovej starostlivosti (ŠOP SR)
- Zákon NR SSR č. 1/1965 Z. z. o ochrane prírody a krajiny
- 1964 – vznik pojmu CHKO (kompromis medzi lesníkmi a ochranármi)
- 1978 – vznik siete chránených území

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Etapy prístupov k ochrane prírody a starostlivosti o krajinu na území terajšieho Slovenska

- 1990 Slovenská komisia pre životné prostredia
- 1992 Ministerstvo životného prostredia SR
- 1992 zákon NR SR 287/1994 o ochrane prírody a krajiny
- 1992 uznesenie č. 319/1992 – GNÚSES
- 1996 NEAP I.
- 1997 národná stratégia ochrany biodiverzity na SK
- 1999 NEAP II. (základný dokument ochrany) (I. aj II. požadujú viacero nových CHKO a NP)
- 1997 – NP Muránska planina a Poloniny

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Etapy prístupov k ochrane prírody a starostlivosti o krajinu na území terajšieho Slovenska

- 1997 vznik CHKO Dunajské luhy
- 2000 – ŠOP SR (SAŽP)
- 2001 – NP Veľká Fatra a Slovenský kras
- 2002 zákon NR SR č. 543/2002 o ochrane prírody a krajiny
- 2003-4 NEAP III. na roky 2003-2010
- NATURA 2000

Dejiny ochrany prírody vo svete a na Slovensku

Hotovo

s použitím internetu a publikácií:

VOLOŠČUK, I., 2005: Ochrana prírody a krajiny

TUHÁRSKA, K., KOPCOVÁ, O., 2006: Ochrana prírody a krajiny

LISICKÝ, M.J., 1996: Ekosozológia

www.sopsr.sk